

Abstraktní datový typ

Jan Faigl

Katedra počítačů
Fakulta elektrotechnická
České vysoké učení technické v Praze

Přednáška 09

BAB36PRGA – Programování v C

Přehled témat

- Část 1 – Abstraktní datový typ

Datové struktury

Zásobník

Fronta

Spojový seznam - zásobník vs. fronta

Prioritní fronta

Halda

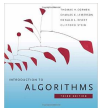
Část I

Část 1 – Abstraktní datový typ

Zdroje

Introduction to Algorithms, 3rd Edition, Cormen, Leiserson, Rivest, and Stein, The MIT Press, 2009, ISBN 978-0262033848.

Algorithms (4th Edition) Robert Sedgewick and Kevin Wayne Addison-Wesley Professional, 2010, ISBN: 978-0321573513.

<http://algs4.cs.princeton.edu/home>

- Data Structure & Algorithms Tutorial

http://www.tutorialspoint.com/data_structures_algorithms

- Algorithms and Data Structures with implementations in Java and C++

<http://www.algolist.net>

- Algoritmy jednoduše a srozumitelně

Algoritmy + Datové struktury = Programy

<http://algorithmy.eu>

Datové struktury a abstraktní datový typ

- **Datová struktura** (typ) je množina dat a operací s těmito daty.
- **Abstraktní datový typ** formálně definuje data a operace s nimi.
 - Fronta (Queue)
 - Zásobník (Stack)
 - Pole (Array)
 - Tabulka (Table)
 - Seznam (List)
 - Strom (Tree)
 - Množina (Set)

Nezávislé na konkrétní implementaci

Abstraktní datový typ (ADT) – Vlastnosti

- Počet datových položek může být
 - Neměnný – **statický datový typ** – počet položek je konstantní. *Např. pole, řetězec, struktura*
 - Proměnný – **dynamický datový typ** – počet položek se mění v závislosti na provedené operaci. *Např. vložení nebo odebrání určitého prvku*
- Typ položek (dat)
 - **Homogenní** – všechny položky jsou stejného typu.
 - **Nehomogenní** – položky mohou být různého typu.
- Existence bezprostředního následníka.
 - **Lineární** – existuje bezprostřední následník prvku, např. pole, fronta, seznam,
 - **Nelineární** – neexistuje přímý jednoznačný následník, např. strom.

Abstraktní datový typ

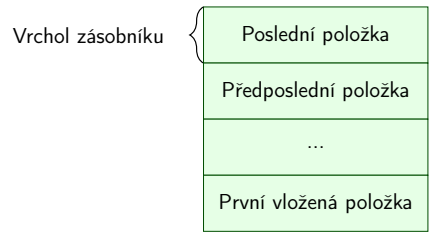
- Množina druhů dat (hodnot) a příslušných operací, které jsou přesně specifikovány a to **nezávisle na konkrétní implementaci**.
- Můžeme definovat
 - Matematicky – signatura a axiomy
 - Rozhraním (interface) a popisem operací, kde rozhraní poskytuje
 - Konstruktor vracující odkaz (na strukturu nebo objekt). *Procedurální i objektově orientovaný přístup.*
 - Operace, které akceptují odkaz na argument (data) a mají přesně definovaný účinek na data.

Příklad ADT – Zásobník

Zásobník je **dynamická datová struktura** umožňující vkládání a odebírání hodnot tak, že naposledy vložená hodnota se odebere jako první. **LIFO – Last In, First Out**

Základní operace:

- Vložení hodnoty na vrchol zásobníku;
- Odebrání hodnoty z vrcholu zásobníku;
- Test na prázdnot zásobníku.

Příklad ADT – Operace nad zásobníkem

Základní operace nad zásobníkem jsou

- **push()** – vložení prvku na vrchol zásobníku;
- **pop()** – vyjmutí prvku z vrcholu zásobníku;
- **isEmpty()** – test na prázdnotu zásobníku.

Další operace nad zásobníkem mohou být

- **peek()** – čtení hodnoty z vrcholu zásobníku;

*Alternativně také třeba **top()**.*

- **search()** – vrátí pozici prvku v zásobníku;

Pokud se nachází v zásobníku, jinak -1.

- **size()** – vrátí aktuální počet prvků (hodnot) v zásobníku.

Zpravidla není potřeba.

Příklad ADT – Rozhraní zásobníku 2/2

- Součástí definice rozhraní ADT je také popis chování operací.

```

1  /*
2  * Function: stack_push
3  * -----
4  * This routine push the given value onto the top of the stack.
5  *
6  * value - value to be placed on the stack
7  * stack - stack to push
8  *
9  * returns: The function returns status value:
10 *
11 * OK          - success
12 * CLIB_MEMFAIL - dynamic memory allocation failure
13 *
14 * This function requires the following include files:
15 *
16 * prg_stack.h prg_errors.h
17 */
18 int stack_push(void *value, void **stack);
    
```

Příklad ADT – Rozhraní zásobníku 1/2

- Zásobník můžeme definovat rozhraním (funkcemi), bez konkrétní implementace.

```

1  int stack_push(void *value, void **stack);
2  void* stack_pop(void **stack);
3  _Bool stack_is_empty(void **stack);
4  void* stack_peek(void **stack);

5  void stack_init(void **stack); // init. dat. reprezent.
6  void stack_delete(void **stack); // kompletní smazání
7  void stack_free(void **stack); // uvolnění paměti
    
```

- V tomto případě používáme obecný zápis s ukazatelem typu **void**.
- Je plně v režii programátora (uživatele) implementace, aby zajistil správné chování programu.
 - Alokaci proměnných a položek vkládaných do zásobníku.
 - A také následně uvolnění paměti.
- Do zásobníku můžeme dávat rozdílné typy, musíme však zajistit jejich správnou interpretaci.

Implementace zásobníku

- **ADT není závislý naa konkrétní implementaci** – zásobník můžeme implementovat různě.
 - Polem fixní velikosti (definujeme chování při zaplnění);
 - Polem s měnitelnou velikostí (realokace);
 - Spojovým seznamem.
- Ukážeme si tři různé implementace, každá se shodným rozhraním a jménem typu **stack_t**, ale definované v samostatných modulech.
 - `lec09/stack_array.h, lec09/stack_array.c`
 - `lec09/stack_array_alloc.h, lec09/stack_array_alloc.c`
 - `lec09/stack_linked_list.h, lec09/stack_linked_list.c`
- Ukázkové implementace také slouží jako příklady, jak zacházet s dynamickou pamětí a jak se vyhnout tzv. únikům paměti (**memory leaks**).

Implementace zásobníku polem 1/3

- Struktura zásobníku se skládá z dynamicky alokovaného pole hodnot ukazatelů odkazující na jednotlivé prvky uložené do zásobníku.

```
1 typedef struct {
2     void **stack; // array of void pointers
3     int count;
4 } stack_t;
```

- Pro inicializaci a uvolnění paměti implementujeme pomocné funkce.

```
6 void stack_init(stack_t **stack);
7 void stack_delete(stack_t **stack);
8 void stack_free(stack_t *stack);
```

- Základní operace se zásobníkem mají tvar

```
10 int stack_push(void *value, stack_t *stack);
11 void* stack_pop(stack_t *stack);
12 _Bool stack_is_empty(const stack_t *stack);
13 void* stack_peek(const stack_t *stack);
```

- a jsou pro všechny tři implementace totožné. lec09/stack_array.h

Implementace zásobníku polem 3/3

```
28 int stack_push(void *value, stack_t *stack)
29 {
30     int ret = STACK_OK;
31     if (stack->count < MAX_STACK_SIZE) {
32         stack->stack[stack->count++] = value;
33     } else {
34         ret = STACK_MEMFAIL;
35     }
36     return ret;
37 }
```

```
39 void* stack_pop(stack_t *stack)
40 {
41     return stack->count > 0 ? stack->stack[--(stack->count)]: NULL;
42 }
```

```
44 void* stack_peek(const stack_t *stack)
45 {
46     return stack_is_empty(stack) ? NULL : stack->stack[stack->count - 1];
47 }
```

```
49 _Bool stack_is_empty(const stack_t *stack)
50 {
51     return stack->count == 0;
52 }
```

Proč v metodě pop() používáme --(stack->count) a v peek() count - 1?

Implementace zásobníku polem 2/3

- Maximální velikost zásobníku je definována hodnotou makra `MAX_STACK_SIZE`.

```
1 #ifndef MAX_STACK_SIZE
2 #define MAX_STACK_SIZE 5
3 #endif
5 void stack_init(stack_t **stack)
6 {
7     *stack = myMalloc(sizeof(stack_t));
8     (*stack)->stack = myMalloc(sizeof(
9         void*)*MAX_STACK_SIZE);
10    (*stack)->count = 0;
11 }
```

Lze předdefinovat při překladu, např. clang -DMAX_STACK_SIZE=100.

```
1 #include <stdlib.h>
3 void* myMalloc(size_t size)
4 {
5     void *ret = malloc(size);
6     if (!ret) {
7         fprintf(stderr, "Malloc failed\n");
8         exit(-1);
9     }
10    return ret;
11 }
```

- `stack_free()` uvolní paměť vložených položek v zásobníku.

- `stack_delete()` kompletně uvolní paměť alokovanou zásobníkem.

```
12 void stack_free(stack_t *stack)
13 {
14     while (!stack_is_empty(stack)) {
15         void *value = stack_pop(stack);
16         free(value);
17     }
18 }
20 void stack_delete(stack_t **stack)
21 {
22     stack_free(*stack);
23     free((*stack)->stack);
24     free(*stack);
25     *stack = NULL;
26 }
```

Zásobník – Příklad použití 1/3

- Položky (hodnoty typu `int`) alokujeme dynamicky.

```
1 int* getRandomInt()
2 {
3     int *r = myMalloc(sizeof(int)); // dynamicky alokovaný int
4     *r = rand() % 256;
5     return r;
6 }
7 stack_t *stack;
8 stack_init(&stack);
```

```
10 for (int i = 0; i < 15; ++i) {
11     int *pv = getRandomInt();
12     int r = stack_push(pv, stack);
13     printf("Add %2i entry '%3i' to the stack r = %i\n", i, *pv, r);
14     if (r != STACK_OK) {
15         fprintf(stderr, "Error: Stack is full!\n");
16         fprintf(stderr, "Info: Release pv memory and quit pushing\n");
17         free(pv); // Nutné uvolnit alokovanou paměť
18         break;
19     }
20 }
```

lec09/demo-stack_array.c

- V případě zaplnění zásobníku **nezapomenout uvolnit paměť.**

Zásobník – Příklad použití 2/3

- Po vyjmutí položky a jejím zpracování je nutné uvolnit paměť.

```
22 printf("\nPop the entries from the stack\n");
23 while (!stack_is_empty(stack)) {
24     int *pv = (int*)stack_pop(stack);
25     printf("Popped value is %3i\n", *pv);
26     free(pv);
27 }
28 stack_delete(&stack);
```

lec09/demo-stack_array.c

- Na závěr uvolníme paměť zásobníku funkcí `stack_delete()`.
- Při výchozí kompilaci má zásobník dle `MAX_STACK_SIZE` kapacitu 3.

```
$ clang stack_array.c demo-stack_array.c && ./a.out
Add 0 entry ' 77' to the stack r = 0
Add 1 entry '225' to the stack r = 0
Add 2 entry '178' to the stack r = 0
Add 3 entry ' 83' to the stack r = 1
Error: Stack is full!
Info: Release pv memory and quit pushing

Pop the entries from the stack
Popped value is 178
Popped value is 225
Popped value is 77
```

Implementace zásobníku rozšiřitelným polem 1/3

- V případě naplnění pole vytvoříme nové o „něco“ větší pole, zvětšení je definované hodnotou makra `STACK_RESIZE`.
- Počáteční velikost je definována makrem `INIT_STACK_SIZE`.

```
#ifndef INIT_STACK_SIZE          #ifndef STACK_RESIZE
#define INIT_STACK_SIZE 3        #define STACK_RESIZE 3
#endif                          #endif

void stack_init(stack_t **stack)
{
    *stack = myMalloc(sizeof(stack_t));
    (*stack)->stack = myMalloc(sizeof(void*)*INIT_STACK_SIZE);
    (*stack)->count = 0;
    (*stack)->size = INIT_STACK_SIZE;
}
```

- Dále pak funkcí `push()`, kterou modifikujeme o realokaci pole `stack->stack`.

Zásobník – Příklad použití 3/3

- Při kompilaci můžeme specifikovat hodnotu makra `MAX_STACK_SIZE`.

```
$ clang -DMAX_STACK_SIZE=5 stack_array.c demo-stack_array.c && ./a.out
Add 0 entry ' 77' to the stack r = 0
Add 1 entry '225' to the stack r = 0
Add 2 entry '178' to the stack r = 0
Add 3 entry ' 83' to the stack r = 0
Add 4 entry '  4' to the stack r = 0
Add 5 entry '143' to the stack r = 1
Error: Stack is full!
Info: Release pv memory and quit pushing

Pop the entries from the stack
Popped value is  4
Popped value is 83
Popped value is 178
Popped value is 225
Popped value is 77
```

lec09/stack_array.h
lec09/stack_array.c
lec09/demo-stack_array.c

- Vyzkoušejte si zakomentovat různá volání `free()` a sledovat chování programu – nástrojem `valgrind!`

Implementace zásobníku rozšiřitelným polem 2/3

- Volání `realloc()` rozšíří alokovanou paměť nebo alokuje novou a obsah původní paměti překopíruje a následně paměť uvolní, nebo alokace selže a `realloc()` vrátí `NULL`.

```
1 int stack_push(void *value, stack_t *stack)
2 {
3     int ret = STACK_OK;
4     if (stack->count == stack->size) { // try to realloc
5         void **tmp = (void**)realloc(
6             stack->stack,
7             sizeof(void*) * (stack->size + STACK_RESIZE)
8         );
9         if (tmp) { // realloc has been successful, stack->stack has been eventually freed
10            stack->stack = tmp; //
11            stack->size += STACK_RESIZE;
12        }
13    }
14    if (stack->count < stack->size) {
15        stack->stack[stack->count++] = value;
16    } else {
17        ret = STACK_MEMFAIL;
18    }
19    return ret;
20 }
```

Viz man realloc
lec09/stack_array-alloc.c

Implementace zásobníku rozšiřitelným polem 3/3

- Použití `stack_array-alloc` je identické jako `stack_array`.
- Soubor `demo-stack_array-alloc.c` pouze vkládá `stack_array-alloc.h` místo `stack_array.h`.

```
$ clang stack_array-alloc.c demo-stack_array-alloc.c && ./a.out
Add 0 entry '77' to the stack r = 0
Add 1 entry '225' to the stack r = 0
Add 2 entry '178' to the stack r = 0
Add 3 entry '83' to the stack r = 0
Add 4 entry '4' to the stack r = 0

Pop the entries from the stack
Popped value is 4
Popped value is 83
Popped value is 178
Popped value is 225
Popped value is 77
```

lec09/stack_array-alloc.h
lec09/stack_array-alloc.c
lec09/demo-stack_array-alloc.c

Implementace zásobníku spojovým seznamem 2/3

- Při vkládání prvku `push()` alokujeme položku spojového seznamu.
- ```
7 int stack_push(void *value, stack_t *stack)
8 {
9 int ret = STACK_OK;
10 stack_entry_t *new_entry = malloc(sizeof(stack_entry_t));
11 if (new_entry) {
12 new_entry->value = value;
13 new_entry->next = stack->head;
14 stack->head = new_entry;
15 } else {
16 ret = STACK_MEMFAIL;
17 }
18 return ret;
19 }
```
- Při vyjmutí prvku funkcí `pop()` paměť uvolňujeme.
- ```
21 void* stack_pop(stack_t *stack)
22 {
23     void *ret = NULL;
24     if (stack->head) {
25         ret = stack->head->value; //retrive the value
26         stack_entry_t *tmp = stack->head;
27         stack->head = stack->head->next;
28         free(tmp); // release stack_entry_t
29     }
30     return ret;
31 }
```
- lec09/stack_linked_list.c

Implementace zásobníku spojovým seznamem 1/3

Viz 8. přednáška.

- Zásobník také můžeme implementovat spojovým seznamem.
- Definujeme strukturu `stack_entry_t` pro položku seznamu.

```
1 typedef struct entry {
2     void *value; //ukazatel na hodnotu vloženého prvku
3     struct entry *next;
4 } stack_entry_t;
```

- Struktura zásobníku `stack_t` obsahuje pouze ukazatel na `head`.

```
6 typedef struct {
7     stack_entry_t *head;
8 } stack_t;
```

- Inicializace pouze alokuje strukturu `stack_t`.

```
1 void stack_init(stack_t **stack)
2 {
3     *stack = myMalloc(sizeof(stack_t));
4     (*stack)->head = NULL;
5 }
```

Implementace zásobníku spojovým seznamem 3/3

- Implementace `stack_is_empty()` a `stack_peek()` je triviální.

```
33 _Bool stack_is_empty(const stack_t *stack)
34 {
35     return stack->head == 0;
36 }

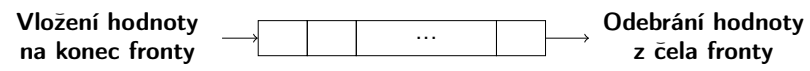
38 void* stack_peek(const stack_t *stack)
39 {
40     return stack_is_empty(stack) ? NULL : stack->head->value;
41 }
```

lec09/stack_linked_list.c

- Použití je identické jako v obou předchozích případech. lec09/demo-stack_linked_list.c
- Výhoda spojového seznamu proti implementaci `stack_array` je v „neomezené“ kapacitě zásobníku. *Omezení pouze do výše volné paměti.*
- Výhoda spojového seznamu proti `stack_array-alloc` je v automatickém uvolnění paměti při odebrání prvků ze zásobníku.
- Nevýhodou spojového seznamu je větší paměťová režie (položka `next`).

Příklad ADT – Fronta

- **Fronta** je dynamická datová struktura, kde se odebírají prvky v tom pořadí, v jakém byly vloženy.
- Jedná se o strukturu typu **FIFO** (First In, First Out).

- Implementace
 - Pole – *Pamatujeme si pozici začátku a konce fronty v poli.*
 - Pozice cyklicky rotují (modulo velikost pole). Kruhová fronta.
 - Spojovým seznamem — *Pamatujeme si ukazatel na začátek a konec fronty.*
 - Můžeme implementovat tak, že přidáváme na začátek (**head**) a odebíráme z konce. *push() a popEnd() z 8. přednášky*
 - Nebo přidáváme na konec a odebíráme ze začátku (**head**). *pushEnd() a pop() z 8. přednášky.*
 - Z hlediska vnějšího (ADT) chování fronty na vnitřní implementaci nezáleží.

ADT – Příklad implementace fronty

- Implementace fronty pole a spojovým seznamem.
 - Využijeme shodné rozhraní a jméno typu `queue_t` definované v samostatných modulech.
 - `lec09/queue_array.h`, `lec09/queue_array.c`
 - `lec09/queue_linked_list.h`, `lec09/queue_linked_list.c`
- Implementace vychází ze zásobníku, liší se zejména ve funkci `pop()` a `peek()` spolu s udržováním prvního a posledního prvku.*

```
typedef struct {
    ...
} queue_t;

void queue_delete(queue_t **queue);
void queue_free(queue_t *queue);
void queue_init(queue_t **queue);

int queue_push(void *value, queue_t *queue);
void* queue_pop(queue_t *queue);
_Bool queue_is_empty(const queue_t *queue);
void* queue_peek(const queue_t *queue);
```

ADT – Operace nad frontou

- Základní operace nad frontou jsou vlastně identické jako pro zásobník:
 - **push()** – vložení prvku na konec fronty;
 - **pop()** – vyjmutí prvku z čela fronty;
 - **isEmpty()** – test na prázdnost fronty .
- Další operace mohou být
 - **peek()** – čtení hodnoty z čela fronty;
 - **size()** – vrátí aktuální počet prvků ve frontě.
- Hlavní rozdíl je v operacích `pop()` a `peek()`, které vracejí nejdříve vložený prvek do fronty.

Na rozdíl od zásobníku, u kterého je to poslední vložený prvek.

Příklad implementace fronty polem 1/2

- Téměř identická implementace s implementací `stack_array`.
- Zásadní změna ve funkci `queue_push()`.

```
int queue_push(void *value, queue_t *queue)
{
    int ret = QUEUE_OK;
    if (queue->count < MAX_QUEUE_SIZE) {
        queue->queue[queue->end] = value;
        queue->end = (queue->end + 1) % MAX_QUEUE_SIZE;
        queue->count += 1;
    } else {
        ret = QUEUE_MEMFAIL;
    }
    return ret;
}
```

Ukládáme na konec (proměnná `end`), která odkazuje na další volné místo (pokud `count < MAX_QUEUE_SIZE`).

end vždy v rozsahu $0 \leq \text{end} < \text{MAX_QUEUE_SIZE}$.

- Dále implementujeme `queue_pop()` a `queue_peek()`. `lec09/queue_array.c`

Příklad implementace fronty polem 2/2

- Funkce `queue_pop()` vrací hodnotu na pozici `start` tak jako metoda `queue_peek()`.

```
void* queue_pop(queue_t *queue)
{
    void* ret = NULL;
    if (queue->count > 0) {
        ret = queue->queue[queue->start];
        queue->start = (queue->start + 1) % MAX_QUEUE_SIZE;
        queue->count -= 1;
    }
    return ret;
}

void* queue_peek(const queue_t *queue)
{
    return queue_is_empty(queue)
        ? NULL : queue->queue[queue->start];
}

lec09/queue_array.c
```

- Příklad použití viz `lec09/demo-queue_array.c`.

Implementace fronty spojovým seznamem 2/3

- `push()` vkládá prvky na konec seznamu `end`.

```
8 int queue_push(void *value, queue_t *queue)
9 {
10     int ret = QUEUE_OK;
11     queue_entry_t *new_entry = malloc(sizeof(queue_entry_t));
12     if (new_entry) { // fill the new_entry
13         new_entry->value = value;
14         new_entry->next = NULL;
15         if (queue->end) { // if queue has end
16             queue->end->next = new_entry; // link new_entry
17         } else { // queue is empty
18             queue->head = new_entry; // update head as well
19         }
20         queue->end = new_entry; // set new_entry as end
21     } else {
22         ret = QUEUE_MEMFAIL;
23     }
24     return ret;
25 }

lec09/queue_linked_list.c
```

Příklad implementace fronty spojovým seznamem 1/3

- Spojový seznam s udržováním začátku `head` a konce `end` seznamu. Viz `lec08/linked_list.c`
- Strategie vkládání a odebírání prvků.
 - Vložení prvku do fronty `queue_push()` dáme prvek na konec seznamu `end`.
Aktualizujeme pouze `end→next` s konstantní složitostí $O(1)$.
 - Odebrání prvku z fronty `queue_pop()` vezmeme prvek z počátku seznamu `head`.
Aktualizujeme pouze `head→next` opět s konstantní složitostí $O(1)$.
 - Nemusíme lineárně procházet seznam a aktualizovat `end` při odebrání prvku z fronty.

```
1 typedef struct entry {
2     void *value;
3     struct entry *next;
4 } queue_entry_t;

6 typedef struct {
7     queue_entry_t *head;
8     queue_entry_t *end;
9 } queue_t;

1 void queue_init(queue_t **queue)
2 {
3     *queue = myMalloc(sizeof(queue_t));
4     (*queue)->head = NULL;
5     (*queue)->end = NULL;
6 }

lec09/queue_linked_list.h
lec09/queue_linked_list.c
```

Implementace fronty spojovým seznamem 3/3

- `pop()` odebírá prvky ze začátku seznamu `head`.

```
27 void* queue_pop(queue_t *queue)
28 {
29     void *ret = NULL;
30     if (queue->head) { // having at least one entry
31         ret = queue->head->value; //retrive the value
32         queue_entry_t *tmp = queue->head;
33         queue->head = queue->head->next;
34         free(tmp); // release queue_entry_t
35         if (queue->head == NULL) { // update end if last
36             queue->end = NULL; // entry has been
37         } // popped
38     }
39     return ret;
40 }

■ Implementace isEmpty() a peek() je přímočará.

42 _Bool queue_is_empty(const queue_t *queue) {
43     return queue->head == 0;
44 }

45 void* queue_peek(const queue_t *queue) {
46     return queue_is_empty(queue) ? NULL : queue->head->value;
47 }

lec09/queue_linked_list.c
```


ADT – Fronta spojovým seznamem – příklad použití

```

1 for (int i = 0; i < 3; ++i) {
2     int *pv = getRandomInt();
3     int r = queue_push(pv, queue);
4     printf("Add %2i entry '%3i' to the queue r = %i\n", i, *pv, r);
5     if (r != QUEUE_OK) { free(pv); break; } // release allocated pv
6 }
7 printf("\nPop the entries from the queue\n");
8 while (!queue_is_empty(queue)) {
9     int *pv = (int*)queue_pop(queue);
10    printf("Popped value is %3i\n", *pv);
11    free(pv);
12 }
13 queue_delete(&queue);

```

■ Příklad výstupu

```

clang queue_linked_list.c demo-queue_linked_list.c && ./a.out
Add 0 entry ' 77' to the queue r = 0
Add 1 entry '225' to the queue r = 0
Add 2 entry '178' to the queue r = 0

```

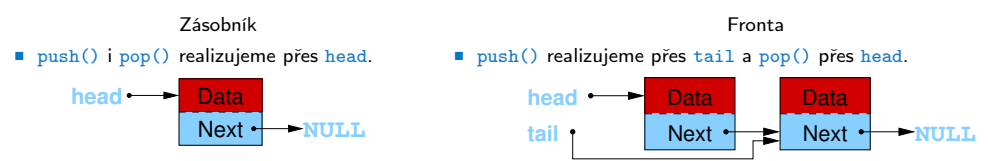
Prioritní fronta

- Fronta
 - První vložený prvek je první odebraný prvek.
- Prioritní fronta
 - Některé prvky jsou při vyjmutí z fronty preferovány.
 - Některé vložené objekty je potřeba obsloužit naléhavěji, např. fronta pacientů u lékaře.*
 - Operace **pop()** odebírá z fronty prvek s nejvyšší prioritou.
 - Vrchol fronty je prvek s nejvyšší prioritou.*
 - Alternativně též prvek s nejnižší hodnotou.*
- Rozhraní prioritní fronty může být identické jako u běžné fronty, avšak specifikace upřesňuje chování dílčích metod.

FIFO

ADT – zásobník a fronta

- Obě datové struktury mají stejné rozhraní, např. **push()**, **pop()**, **isEmpty()**.
- Zásobník vs. fronta se liší chováním, tj. jaký prvek vrací při vyjmutí.
- Obě struktury můžeme implementovat polem nebo spojovým seznamem.
- Implementace polem (definované kapacity)
 - Zásobník inkrementujeme/dekrementujeme pouze index na volný prvek v poli.
 - Frontu implementujeme kruhovou frontou v poli, indexy na první a poslední prvek pouze inkrementujeme modulo kapacita pole.
- Postačí jednosměrný spojový seznam, implementace se liší kam přidáváme nové prvky.
 - Přidávání je snadné před první prvek (**head**) nebo za poslední prvek.
 - Odebrání je snadné pro první prvek (**head**).

- **push()** i **pop()** realizujeme přes **head**.
- **push()** realizujeme přes **tail** a **pop()** přes **head**.

Prioritní fronta – specifikace rozhraní

- Prioritní frontu můžeme implementovat různě složitě a také s různými výpočetními nároky, např.
 - Polem nebo spojovým seznamem s modifikací funkcí **push()** nebo **pop()** a **peek()**.
 - Například tak, že ve funkci **pop()** a **peek()** projdeme všechny dosud vložené prvky a najdeme prvek nejprioritnější.
 - S využitím pokročilé datové struktury pro efektivní vyhledání prioritního prvku (halda).
- Prioritní prvek může být ten s nejmenší hodnotou.
 - Metody **pop()** a **peek()** vrací nejmenší prvek dosud vložený do fronty.
 - Hodnoty prvků potřebujeme porovnávat, proto potřebujeme funkci pro porovnávání prvků.
 - Obecně můžeme realizovat například ukazatelem na funkci.*

Prioritní fronta spojovým seznamem nebo polem a výpočetní náročnost

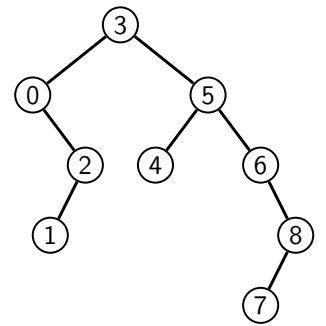
- V naivní implementaci prioritní fronty můžeme zohlednění priority „odložit“ až do doby, kdy potřebujeme odebrat prvek z fronty. *Použijeme „lazy“ (odložený) výpočet.*
- Při odebrání (nebo vrácení) nejmenšího prvku v nejnepříznivějším případě musíme projít všechny položky.
- To může být **výpočetně náročné** a raději bychom chtěli „udržovat“ prvek připravený.
 - Můžeme to například udělat zavedením položky **head**, ve které bude aktuálně nejnižší (nejvyšší) vložený prvek do fronty.
 - Prvek **head** aktualizujeme v metodě **push()** porovnáním hodnoty aktuálně vkládaného prvku.
 - Tím zefektivníme operaci **peek()**.
 - V případě odebrání prvku, však musíme frontu znovu projít a najít nový prvek.

Nebo můžeme použít sofistikovanější datovou strukturu, která nám umožní efektivně udržovat hodnotu nejmenšího prvku a to jak při operaci vložení **push()** tak při operaci vyjmutí **pop()** prvku z prioritní fronty.

Binární vyhledávací strom vs halda

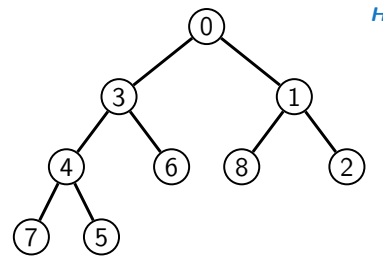
Binární vyhledávací strom

- Může obsahovat prázdná místa.
- Hloubka stromu se může měnit. *Zajistit vyvážený strom je implementačně náročnější než implementace haldy.*

Halda

- Binární plný strom *Hloubka stromu vždy $\lfloor \log_2(n) \rfloor$.*
- Kořen stromu je vždy prvek s nejnižší (nejvyšší) hodnotou.
- Každý podstrom splňuje vlastnost haldy. *Heap property*

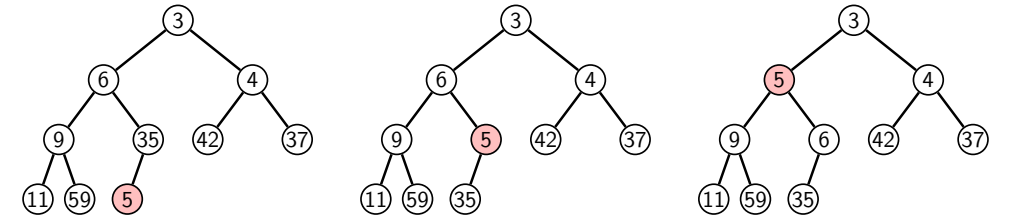
Halda

- Halda je dynamická datová struktura, která má „tvar“ binárního stromu a uspořádání prioritní fronty.
- Každý prvek haldy obsahuje hodnotu a dva potomky, podobně jako binární strom.
- **Vlastnosti haldy** – „Heap property“.
 - **Hodnota každého prvku je menší než hodnota libovolného potomka.**
 - Každá úroveň binárního stromu haldy je plná, kromě poslední úrovně, která je zaplněna zleva doprava. **Binární plný strom**
 - Prvky mohou být odebrány pouze přes kořenové uzel.
- **Vlastnost haldy zajišťuje, že kořen je vždy prvek s nejnižším/nejvyšším ohodnocením.**

V případě binárního plného stromu je složitost procházení úměrná hloubce stromu, která je pro n prvků úměrná $\log_2(n)$. Složitost operací **push()**, **pop()**, **peek()** tak můžeme očekávat nikoliv $O(n)$ (jako v případě předchozí implementace prioritní fronty polem a spojovým seznamem), ale $O(\log n)$ a pro **peek()** dokonce $O(1)$.

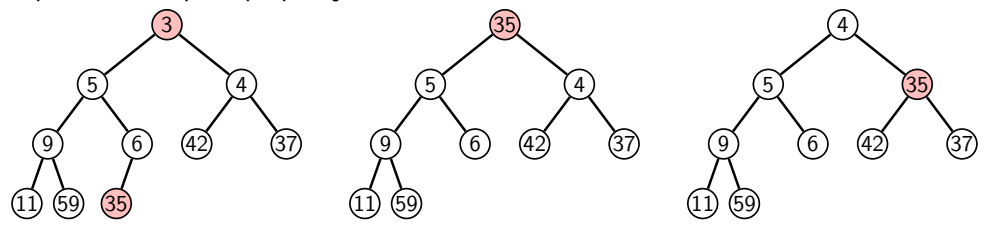
Halda – přidání prvku **push()**

- Po každém provedení operace **push()** musí být splněny vlastnosti haldy.
- Prvek přidáme na konec haldy, tj. na první volnou pozici (vlevo) na nejnižší úrovni haldy.
- Zkontrolujeme, zdali je splněna podmínka haldy, pokud ne, zaměníme prvek s nadřazeným prvkem (předkem). *V nejnepříznivějším případě prvek „probublá“ až do kořene stromu.*

Halda – odebrání prvku pop()

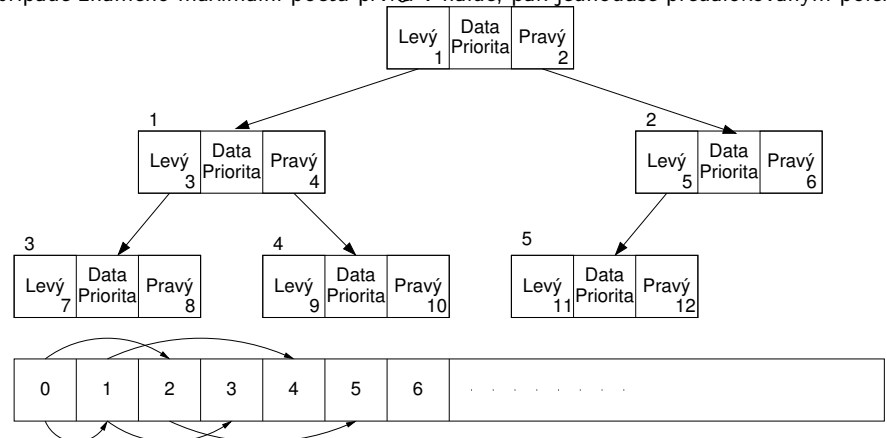
- Při operaci **pop()** odebereme kořen stromu.
- Prázdné místo nahradíme nejpravějším listem.
- Zkontrolujeme, zdali je splněna podmínka haldy, pokud ne, zaměníme prvek s potomkem a postup opakujeme. *V nejneprůzračnějším případě prvek „probublá“ až do listu stromu.*

- Jak zjistit nejpravější list?
 - V případě implementace spojovou strukturou (nelineární) můžeme explicitně udržovat odkaz.
 - **Binární plný strom můžeme efektivně reprezentovat polem** – pak nejpravější list je poslední prvek v poli.

Reprezentace binárního stromu polem

- Binární plný strom můžeme reprezentovat lineární strukturou.
- V případě známého maximální počtu prvků v haldě, pak jednoduše předalokovaným polem.

Prioritní fronta haldou

- Prvky ukládáme do haldy a při každém vložení / odebrání zajišťujeme, aby platily vlastnosti **haldy**.
- Operace **peek()** má konstantní složitost a nezáleží na počtu prvků ve frontě, nejnižší prvek je vždy kořen.

Asymptotická složitost v notaci velké O je O(1).

- Operace **push()** a **pop()** udržují vlastnost haldy záměnou prvků až do hloubky stromu.

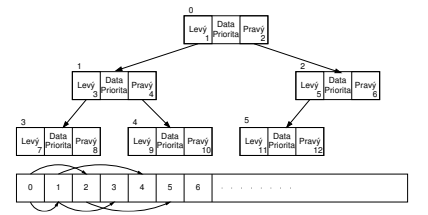
Pro binární plný strom je hloubka stromu $\log_2(n)$, kde n je aktuální počet prvků ve stromu, odtud složitost operace $O(\log(n))$.

Halda jako binární plný strom reprezentovaný polem

- Pro definovaný maximální počet prvků v haldě si předalokujeme pole o daném počtu prvků.
- Binární **plný strom** má všechny vrcholy na úrovni rovné hloubce stromu co nejvíce vlevo.
- Kořen stromu je první prvek s indexem 0, následníky prvku na pozici *i* lze v poli určit jako prvky s indexy:

- levý následník: $i_{levý} = 2i + 1$;
- pravý následník: $i_{pravý} = 2i + 2$.

Podobně lze odvodit vztah pro předchůdce.

- Kořen stromu reprezentuje **nejprioritnější** prvek.

Např. s nejmenší hodnotu nebo maximální prioritou.

Operace vkládání a odebírání prvků

- I v případě reprezentace polem pracují operace vkládání a odebírání identicky.
 - Funkce `push()` přidá prvek jako další prvek v poli a následně propaguje prvek směrem nahoru až je splněna vlastnost haldy.
 - Při odebrání prvku funkcí `pop()` je poslední prvek v poli umístěn na začátek pole (kořen stromu) a propagován směrem dolů až je splněna vlastnost haldy.
- Dochází pouze k vzájemnému zaměňování hodnot na pozicích v poli (haldě).

Z indexu prvku v poli vždy můžeme určit jak levého a pravého následníka, tak i předcházející prvek (rodič) v pohledu na haldu jako binární strom.
- Hlavní výhodou reprezentace polem je přístup do předem alokovaného bloku paměti.

Všechny prvky můžeme jednoduše projít v jedné smyčce, například při výpisu.
- Ověření zdali implementace operací `push()` a `pop()` zachovává podmínku haldy můžeme realizovat ověřující funkcí `is_heap()`.

Příklad implementace push()

```

■ Prvek přidáme na konec pole a iterativně kontrolujeme, zdali je splněna vlastnost haldy. Pokud ne, prvek zaměníme s předchůdcem.
81 #define GET_PARENT(i) ((i-1) >> 1) // parent is (i-1)/2
83 _Bool pq_push(pq_heap_s *pq, int label, int cost)
84 {
85     _Bool ret = false;
86     if (pq && pq->len < pq->size && label >= 0 && label < pq->size) {
87         pq->cost[pq->len] = cost; //add the cost to the next free slot
88         pq->label[pq->len] = label; //add label of new entry
89         int cur = pq->len; // index of the entry added to the heap
90         int parent = GET_PARENT(cur);
91         while (cur >= 1 && pq->cost[parent] > pq->cost[cur]) {
92             pq_swap(pq, parent, cur); // swap parent<->cur
93             cur = parent;
94             parent = GET_PARENT(cur);
95         }
96         pq->len += 1;
97         ret = true;
98     }
99     // assert(pq_is_heap(pq, 0)); // testing the implementation
100     return ret;
101 }

```

Příklad implementace pq_is_heap()

```

■ Pro každý prvek haldy musí platit, že jeho hodnota je menší než levý i pravý následník.
18 typedef struct {
19     int size; // the maximal number of entries
20     int len; // the current number of entries
21     int *cost; // array with costs - lowest cost is highest priority
22     int *label; // array with labels (each label has cost/priority)
23 } pq_heap_s;
161 _Bool pq_is_heap(pq_heap_s *pq, int n)
162 {
163     _Bool ret = true;
164     int l = 2 * n + 1; // left successor
165     int r = l + 1; // right successor
166     if (l < pq->len) {
167         ret = (pq->cost[l] < pq->cost[n]) ? false : pq_is_heap(pq, l);
168     }
169     if (r < pq->len) {
170         ret = ret // if ret is false, further expression is not evaluated
171             &&
172             (pq->cost[r] < pq->cost[n]) ? false : pq_is_heap(pq, r);
173     }
174     return ret;
175 }

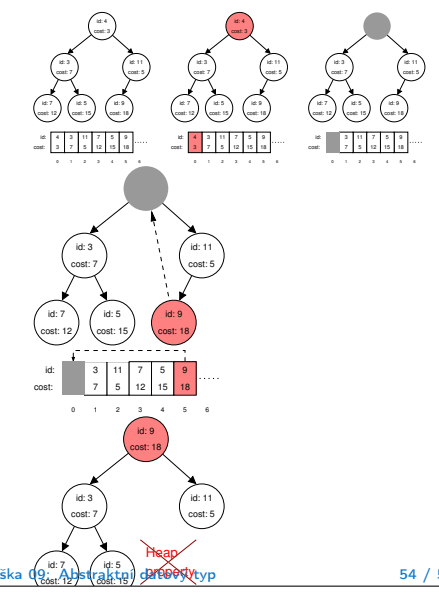
```

Příklad volání pop()

- Halda je reprezentovaná binárním polem.
- Nejmenší prvek je kořenem stromu.
- Voláním `pop()` odebíráme kořen stromu.
- Na jeho místo umístíme poslední prvek.
- Strom však nesplňuje podmínku haldy.
- Proto provedeme záměnu s následníky.

V tomto případě volíme pravého následníka, neboť jeho hodnota je nižší než hodnota levého následníka.
- A strom opět splňuje vlastnost haldy.
- Záměny provádíme v poli a využíváme vlastnosti plného binárního stromu.

Levý potomek prvku haldy na pozici i je $2i+1$, pravý potomek je na pozici $2i+2$.

Shrnutí přednášky

Část III Appendix

Diskutovaná témata

- Abstraktní datový typ
- ADT typu zásobník (stack)
- ADT typu fronta (queue)
- Příklady implementací zásobníku a fronty
 - polem
 - rozšířitelným polem
 - a spojovým seznamem
- Příklady rozhraní a implementace ADT s prvky ukazatel a řešení uvolňování paměti
- Prioritní fronta.

Prioritní fronta polem – rozhraní

- V případě implementace prioritní fronty polem můžeme využít jedno pole pro hodnoty a druhé pole pro uložení priority daného prvku.

Implementace vychází z lec09/queue/queue_array.h a lec09/queue/queue_array.c

```
typedef struct {
    void **queue; // Pole ukazatelů na jednotlivé prvky
    int *priorities; // Pole hodnot priorit jednotlivých prvků
    int count; // Uvažujeme pouze MAX_INT prvků, zpravidla 2147483647
    int head;
    int tail;
} queue_t;
```

- Další rozhraní (jména a argumenty funkcí) mohou zůstat identické jako u implementace spojovým seznamem.

```
void queue_init(queue_t **queue);
void queue_delete(queue_t **queue);
void queue_free(queue_t *queue);
_Bool queue_is_empty(const queue_t *queue);

int queue_push(void *value, int priority,
               queue_t *queue);
void* queue_pop(queue_t *queue);
void* queue_peek(const queue_t *queue);
```

Prioritní fronta polem 1/3 – push()

- Funkce `push()` je až na uložení priority identická s verzí bez priorit.

```

46 int queue_push(void *value, int priority, queue_t *queue)
47 {
48     int ret = QUEUE_OK; // by default we assume push will be OK
49     if (queue->count < MAX_QUEUE_SIZE) {
50         queue->queue[queue->tail] = value;
51         queue->priorities[queue->tail] = priority; // store priority of the new value entry
52         queue->tail = (queue->tail + 1) % MAX_QUEUE_SIZE;
53         queue->count += 1;
54     } else {
55         ret = QUEUE_MEMFAIL;
56     }
57     return ret;
58 }

```

lec09/priority_queue-array/priority_queue-array.c

- Funkce `peek()` a `pop()` potřebují prvek s nejnižší (nejvyšší) prioritou.
 - Nalezení prvku z „čela“ fronty realizujeme funkcí `getEntry()`, kterou následně využijeme jak v `peek()`, tak v `pop()`.

Prioritní fronta polem 2/3 – getEntry()

- Nalezení nejmenšího (největšího) prvku provedeme lineárním prohledáním aktuálních prvků uložených ve frontě (poli).

```

61 static int getEntry(const queue_t *const queue)
62 {
63     int ret = -1; // return -1 if queue is empty.
64     if (queue->count > 0) {
65         for (int cur = queue->head, i = 0; i < queue->count; ++i) {
66             if (
67                 ret == -1 ||
68                 (queue->priorities[ret] > queue->priorities[cur])
69             ) {
70                 ret = cur;
71             }
72             cur = (cur + 1) % MAX_QUEUE_SIZE;
73         }
74     }
75     return ret;
76 }

```

lec09/priority_queue-array/priority_queue-array.c

Prioritní fronta polem 3/3 – peek() a pop()

- Funkce `peek()` využívá lokální (static) funkce `getEntry()`.

```

101 void* queue_peek(const queue_t *queue)
102 {
103     return queue_is_empty(queue) ? NULL : queue->queue[getEntry(queue)];
104 }

```

- Ve funkci `pop()` zaplníme položku vyjmutého prvku prvkem ze startu.

```

77 void* queue_pop(queue_t *queue) Tím zajistíme, že prvky tvoří souvislý blok v rámci kruhové fronty.
78 {
79     void *ret = NULL;
80     int bestEntry = getEntry(queue);
81     if (bestEntry >= 0) { // entry has been found
82         ret = queue->queue[bestEntry];
83         if (bestEntry != queue->head) { //replace the bestEntry by head
84             queue->queue[bestEntry] = queue->queue[queue->head];
85             queue->priorities[bestEntry] = queue->priorities[queue->head];
86         }
87         queue->head = (queue->head + 1) % MAX_QUEUE_SIZE;
88         queue->count -= 1;
89     }
90     return ret;
91 }

```

Prioritní fronta polem – příklad použití

- Použití je identické s implementací spojovým seznamem.

```

$ make && ./demo-priority_queue-array
ccache clang -c priority_queue-array.c -O2 -o priority_queue-array.o
ccache clang priority_queue-array.o demo-priority_queue-array.o -o demo-priority_queue-array
Add 0 entry '2nd' with priority '2' to the queue
Add 1 entry '4th' with priority '4' to the queue
Add 2 entry '1st' with priority '1' to the queue
Add 3 entry '5th' with priority '5' to the queue
Add 4 entry '3rd' with priority '3' to the queue

Pop the entries from the queue
1st
2nd
3rd
4th
5th

```

lec09/priority_queue-array/priority_queue-array.h

lec09/priority_queue-array/priority_queue-array.c

lec09/priority_queue-array/demo-priority_queue-array.c

Prioritní fronta – příklad rozhraní

- V implementaci spojového seznamu upravíme funkce `peek()` a `pop()`.

Využijeme přímo kód `lec09/queue/queue_linked_list.h` a `lec09/queue/queue_linked_list.c`.

- Prvek fronty `queue_entry_t` rozšíříme o položku určující prioritu.

Alternativně můžeme specifikovat funkce porovnání datových položek.

- Rozhraní funkcí je identické frontě až na specifikaci priority při vložení prvku do fronty.

```

1 typedef struct entry {
2     void *value;
3
4     // Nová položka
5     int priority;
6
7     struct entry *next;
8 } queue_entry_t;
9
10
11 typedef struct {
12     queue_entry_t *head;
13     queue_entry_t *end;
14 } queue_t;
15
16 void queue_init(queue_t **queue);
17 void queue_delete(queue_t **queue);
18 void queue_free(queue_t *queue);
19
20 int queue_push(void *value, int priority, queue_t *
    queue);
21
22 void* queue_pop(queue_t *queue);
23 _Bool queue_is_empty(const queue_t *queue);
24 void* queue_peek(const queue_t *queue);
25
26 lec09/priority_queue-linked_list/priority_queue.h

```

Prioritní fronta spojovým seznamem 1/4

- Ve funkci `push()` přidáme pouze nastavení priority.

```

int queue_push(void *value, int priority, queue_t *queue)
{
    ...
    if (new_entry) { // fill the new_entry
        new_entry->value = value;
        new_entry->priority = priority;
    }
    ...
}

```

`lec09/priority_queue-linked_list/priority_queue.c`

Prioritní fronta spojovým seznamem 2/4

- `peek()` lineárně prochází seznam a vybere prvek s nejnižší prioritou.

```

38 void* queue_peek(const queue_t *queue)
39 {
40     void *ret = NULL;
41     if (queue && queue->head) {
42         ret = queue->head->value;
43         int lowestPriority = queue->head->priority;
44         queue_entry_t *cur = queue->head->next;
45         while (cur != NULL) {
46             if (lowestPriority > cur->priority) {
47                 lowestPriority = cur->priority;
48                 ret = cur->value;
49             }
50             cur = cur->next;
51         }
52     }
53     return ret;
54 }

```

`lec09/priority_queue-linked_list/priority_queue.c`

Prioritní fronta spojovým seznamem 3/4

- Podobně `pop()` lineárně prochází seznam a vybere prvek s nejnižší prioritou, je však nutné zajistit propojení seznamu po vyjmutí prvku.

```

59 void* queue_pop(queue_t *queue)
60 {
61     void *ret = NULL;
62     if (queue->head) { // having at least one entry
63         queue_entry_t* cur = queue->head->next;
64         queue_entry_t* prev = queue->head;
65         queue_entry_t* best = queue->head;
66         queue_entry_t* bestPrev = NULL;
67         while (cur) {
68             if (cur->priority < best->priority) {
69                 best = cur; // update the entry with
70                 bestPrev = prev; // the lowest priority
71             }
72             prev = cur;
73             cur = cur->next;
74         }
75         ...

```

`lec09/priority_queue-linked_list/priority_queue.c`

- Proto si při procházení pamatujeme předchozí prvek `bestPrev`.

Prioritní fronta spojovým seznamem 4/4

- Po nalezení nejmenšího (největšího) prvku a jeho vyjmutí seznamem propojíme.

```
void* queue_pop(queue_t *queue)
{
    ...
    while (cur) { ... } // Finding the best entry

    if (bestPrev) { // linked the list after
        bestPrev->next = best->next; // best removal
    } else { // best is the head
        queue->head = queue->head->next;
    }
    ret = best->value; //retrive the value
    if (queue->end == best) { //update the list end
        queue->end = bestPrev;
    }
    free(best); // release queue_entry_t
    if (queue->head == NULL) { // update end if last
        queue->end = NULL; // entry has been
    } // popped
}
return ret;
lec09/priority_queue-linked_list/priority_queue.c
```

Prioritní fronta spojovým seznamem – příklad použití 2/2

- Hodnoty jsou neuspořádané a očekáváme jejich uspořádaný výpis při vyjmutí funkcí `pop()`.

```
17 char *values[] = { "2nd", "4th", "1st", "5th", "3rd" };
18 int priorities[] = { 2, 4, 1, 5, 3 };
19 ...
20 while (!queue_is_empty(queue)) {
21     // Do not call free(pv);
```

- V tomto případě nevoláme `free()` neboť vložené textové řetězce jsou textovými literály!

Narozdíl od příkladu lec09/demo-queue_linked_list.c!

- Příklad výstupu (v tomto případě preferujeme nižší hodnoty):

```
$ make && ./demo-priority_queue
Add 0 entry '2nd' with priority '2' to the queue
Add 1 entry '4th' with priority '4' to the queue
Add 2 entry '1st' with priority '1' to the queue
Add 3 entry '5th' with priority '5' to the queue
Add 4 entry '3rd' with priority '3' to the queue

Pop the entries from the queue
1st
2nd
3rd
4th
5th
lec09/priority_queue-linked_list/priority_queue.h
lec09/priority_queue-linked_list/priority_queue.c
lec09/priority_queue-linked_list/demo-priority_queue.c
```

Prioritní fronta spojovým seznamem – příklad použití 1/2

- Inicializaci fronty provedeme polem textových řetězců a priorit.

```
14 queue_t *queue;
15 queue_init(&queue);
16 char *values[] = { "2nd", "4th", "1st", "5th", "3rd" };
17 int priorities[] = { 2, 4, 1, 5, 3 };
18 const int n = sizeof(priorities) / sizeof(int);
19 for (int i = 0; i < n; ++i) {
20     int r = queue_push(values[i], priorities[i], queue);
21     printf("Add %2i entry '%s' with priority '%i' to the queue\n", i, values[i], priorities[i]);
22     if (r != QUEUE_OK) {
23         fprintf(stderr, "Error: Queue is full!\n");
24         break;
25     }
26 }
27 printf("\nPop the entries from the queue\n");
28 while (!queue_is_empty(queue)) {
29     char* pv = (char*)queue_pop(queue);
30     printf("%s\n", pv);
31     // Do not call free(pv); We pushed text literals into the queue.
32 }
33 queue_delete(&queue);
lec09/priority_queue-linked_list/demo-priority_queue.c
```